

dommen i Overensstemmelse med Skriften efter deres bedste Overbevisning og forvalte Sakramenterne efter Herrens Indstiftelse —, og om han ogsaa vilde erkende, at dette her var Tilfældet, ved man ikke; efter hans kirkelige Anskuelse vilde det have været svært for ham, for det er Sagen, at dette Trosord, den apostoliske Trosbekendelse, ordret og ganske som den lyder, det var efter den kirkelige Anskuelse netop Kirkens og Menighedens 2 000-aarige Vidnesbyrd om, hvad der er sand Kristendom. Saaledes var Stillingen. Men han vilde som den aandsfri Mand, han var, hævde, at der skulde være Plads ogsaa til andre, saafremt de havde deres aandelige Udspring fra den evangelisk-lutherske Reformation. Jeg har udtalt mig omtrent paa samme Maade tidligere under Kirke-debatten.

Man maa altsaa skarpt skelne mellem Grundtvigs og Grundtvigianismens kirkelige Anskuelse og deres Kirkeforfatningspolitik. Det er en Dobbeltthed, en Dualisme, som var ærlig og god hos Grundtvig og hans ægte Disciple, og som jeg ogsaa tror kunde være fastholdt, men som jeg erkender har vanskeligt ved at blive populær, som det er meget vanskeligt for de jævne, brede Lag at faa fat paa. Derfor har den haft overmaade vanskeligt ved at trænge igennem ogsaa i de grundtvigske Kredse. De kunde ikke skelne mellem de to Ting. Et er Trossag og Religion, et andet, hvad der er Kirkeforfatning og Kirkepolitik; det er to helt forskellige Ting. Gennem Menighedslovgivningen og alt, hvad der fulgte paa, har vi ogsaa paa ny blandet alt dette sammen, saaledes at det er ganske overordentlig svært nu at finde Rede derpaa.

Det ærede Medlem Hr. J. Jacobsen sagde — det blev ogsaa nævnt i Gaar —, at jeg selv havde kaldt mig den sidste Grundtvigianer. Det har jeg ikke gjort. Der var en Tid omkring Aarhundredskiftet, da den gamle kirkepolitiske Frihedslovgivning var ebbet ud, havde haft en Pause i nogle Aar, til Dels paa Grund af Forfatningskampen. Da saa J. C. Christensen rejste Bevægelsen for en ny kirkepolitisk Lovgivning — efter min Mening af en helt anden Art —, protesterede jeg imod den J. C. Christensenske Kirkelovgivning og henviste til den gamle kirkepolitiske Tradition her i Tinget og i Venstre, med Ord, som det ærede Medlem mindede mig om, Ord, jeg ganske vedkender mig. Paa det Tidspunkt døde Harald Holm. Han stod paa en Maade som den sidste Grundtvigianer i det Spørgsmaal. Hvis jeg

ikke tager fejl, var der den Gang en Valgmenighedspræst i Skive, jeg tror, det var Pastor Kæstel, som sagde: Nu efter Harald Holms Død staar Borgbjerg som den sidste Grundtvigianer i det danske Folketing. Saadan har det sig med den Legende om, at jeg har kaldt mig selv saaledes. (Af-brydelse: Det var forkert af ham). Om det var forkert af ham, ved jeg ikke, men der var enkelte af Grundtvigs Disciple, der følte det saadan, at efter Harald Holms Død var den gamle kirkepolitiske Tradition ved at dø; men de undrede sig over og glædede sig over, at det var en Socialdemokrat, der vilde føre den videre, og det var jeg med til i 20 Aar under stadig Protest imod den J. C. Christensenske Lovgivning, men uden Støtte fra de Steder, der havde været nærmest til at støtte mig og det Parti, jeg tilhører.

Omkring Aarhundredskiftet kunde maaske et stærkt, bredt Demokrati have fortsat den gamle kirkepolitiske Frihedslovgivning, støttet, følger jeg til, af en kraftig og udbredt Opinion indenfor Folkekirken selv. Men denne manglede fuldstændig. Saa kunde man maaske have ført Sporet videre i den Aand og i den Retning, som jeg gav Udtryk for, og som det ærede Medlem Hr. J. Jacobsen nys citerede. Jeg beklager, at den Mulighed ikke blev til Virkelighed. Vi kom ind paa en helt anden Vej, de lovordnede Menighedsraads Vej, paa Bispevalgets Vej og alt, hvad dermed fulgte.

Nu har der mellem det ærede Medlem Hr. Povlsen og mig, skønt der har været Enighed paa mange Punkter kirkepolitisk set, hele Tiden bagved ligget nogen Uenighed; det er derfor ikke underligt, at det nu kommer stærkere frem; det er nemlig Uenigheden med Hensyn til Synet paa de lovordnede Menighedsraad. Medens det ærede Medlem Hr. Povlsen altid har været ret tilfreds med dem, om han end kunde ønske dem noget anderledes formet, har jeg stadig været principiel Modstander af dem i Overensstemmelse med Harald Holm og i Overensstemmelse med de gamle Grundtvigianere. Jeg har fundet, at det var en Sammenblanding af kristeligt og borgerligt, som jeg er imod. Jeg har fundet, at man ikke der stillede Valget helt frit, saaledes at Folk kunde vælge, om de vilde til den ene Side eller til den anden Side, og bag den Kirkepolitik, jeg har været Ordfører for paa mit Partis Vegne, har altid Formaalet ligget for mig meget nærmere og meget klarere end for det ærede Medlem Hr. Povlsen.

Det ærede Medlem har altid set Kirkens